

L'edat lírica - Milan Kundera

Quinze anys després que hi nasqués Bohumil Hrabal, la ciutat txeca de Brno va assistir al naixement d'un escriptor que el complementa: Milan Kundera. Si la literatura de Hrabal és intuïtiva i humil, la de Kundera és metòdica i orgullosa. Si Hrabal ha recreat líricament la invasió alemanya, Kundera ha analitzat calidoscòpicament la invasió soviètica. Tots dos, malgrat les poètiques oposades, ens ajuden a entendre el passat íntim i col·lectiu, i per tant el nostre present i el d'aquest grapat d'Estats mal avinguts que anomenem Europa.

Després de la guerra, Kundera es va afiliar al Partit Comunista i el 1948 en va ser expulsat. La seva primera novel·la, *La broma*, va aparèixer el 1967 i va ser considerada oficialment com la «Biblia de la contrarevolució». *L'edat lírica*, apareguda el 1973 en francès, es pot llegir com l'aplicació als poetes comunistes d'una coneguda sentència de Baudelaire: «Mai no hi ha excusa per ser dolent, però hi ha cert mèrit en el fet de saber que se n'és; el més irreparable dels vicis és fer mal per estupidesa». A la joventut, l'edat lírica, hi coexisteix l'amor per la poesia i l'amor per l'absolut. El poeta pot tenir talent, pot sobreixir de bones intencions còsmiques, però això no significa que sigui inofensiu. És en aquesta etapa vital quan els poetes poden regnar amb els botxins, tot mostrant «el somriure sangonós de la innocència». La sentència de Baudelaire també es pot estendre a les mares dels poetes, a les quals Kundera dedica algunes pàgines àcides: «No tenir pares és la primera condició de la llibertat».

L'edat lírica és, doncs, un llibre sobre la poesia i sobre la política, i especialment sobre la intersecció que formen en un jove carregat de dubtes, d'orgull i de bona fe. El títol original francès, *La Vie est ailleurs*, recull un dels grafitis del París del 68, del qual la novel·la pot ser també una interpretació. Com tots els llibres de l'autor, no pretén tant donar compte d'una etapa històrica com d'unes constants que es poden localitzar en els éssers humans al llarg del temps. Altres temes recurrents són l'escassa frontera entre amor, odi i desamor, la contradicció entre cos i ànima, i també el que donaria títol a un dels seus llibres més coneguts: la insostenible lleugeresa del ser.

A *La broma* Kundera va utilitzar un narrador-protagonista, però a partir de *L'edat lírica* cadascuna de les seves novel·les està composta de dos llibres: les vicissituds dels protagonistes d'una banda, i les digressions del narrador demiürg de l'altra. Els personatges estan descrits amb prou energia perquè mai semblin mers instruments del narrador. Kundera és capaç d'ordir una trama atractiva, però és en els comentaris on desplega el seu talent amb més desinvoltura, formant una mena de nou gènere a cavall entre la psicologia, la història i la literatura comparada. Quan parla del seu personatge, de qui coneix totes les interioritats i totes les circumstàncies, no s'oblida de recordar-nos que es refereix també a Rimbaud, a Shelley, a Lermontov i a Maiakovski.

Milan Kundera s'ha guanyat a pols la fama d'autor intel·lectual. Manté els personatges a poca distància del narrador, no els deixa sols ni un instant, atura l'acció en moments clau per sorgir com una ombra i arrabassar-los unes quantes pàgines. Tan bon punt el lector comença a endinsar-se en l'acció, el narrador se l'endú -sense demanar-li l'opinió- a les altures de l'anàlisi.

Els exàmens a què Kundera sotmet els pensaments i els sentiments dels personatges són clarament desconsiderats, tot i que disfressats d'asèpsia quirúrgica. Sap quan s'equivoquen i dissecciona aquestes equivocacions; coneix els precedents històrics i els cita. Allò que caracteritza aquest narrador, però, és que la fredor analítica no està renyida amb la voluntat d'estil (metàfores, paradoxes, ironies, apòstrofes: una petita enciclopèdia pràctica de l'art retòrica). Quan un personatge plora, per exemple, el narrador és capaç d'extreure'n una reflexió sobre el naixement de la literatura, o bé de distingir en el seu plor fins a cinc tipus de llàgrimes. Al lector tradicional el pot molestar tanta intromissió. Les novel·les de Kundera, però, no busquen mai lectors ingenus, i menys aquesta, que és una crítica explícita a la ingenuïtat.

Pel que fa a les seves tesis, té la precaució d'embolcallar-les amb un ingredient comú a Hrabal, l'humor (tot i que es tracta també d'un humor orgullós, i no humil com el del seu conciutadà). El narrador-comentarista de Kundera és tan distant que pot obrar un prodigi negat per la física: distanciar-se d'ell mateix. Des de la llunyania, armat amb diversos instruments de laboratori, pren els personatges amb pinces i en destila l'essència en el matràs de la crueltat.